

درس اول

هر چیزی که ذهن ما را به پویایی درآورد، «متن» است.

منظور از متن، فقط نوشته‌های روی کاغذ و کتاب نیست؛

صدایی که می‌شنویم،
بویی که حس می‌کنیم،
رویدادی که می‌بینیم،
مزه‌ای که می‌چشیم
و چیزی که لمس می‌کنیم،

بنابراین متن‌ها، شنیداری، بویایی، دیداری و... هستند؛
کتاب‌ها معمولاً متن‌های دیداری به شمار می‌آیند؛
اگر خواننده شوند، به آنها متن‌های شنیداری یا خوانداری می‌گوییم.

در این کتاب مقصود ما از متن، آثار شعر و نثر فارسی است.

یکی از آسانترین و کاربردی‌ترین شیوه‌ها برای شناخت و ارزیابی متون:
بررسی متن از سه دیدگاه زبان (قلمرو زبانی)، ادبیات (قلمرو ادبی) و فکر (قلمرو فکری) است.

متون یا آثار مکتوب ادبی را به دو بخش، تقسیم می‌کنیم.

الف) شعر   ب) نثر

در بررسی و تحلیل متن باید نکات زیر را مورد توجه قرار دهیم:

خوانش؛

- شناسایی و استخراج نکات زبانی؛
- شناسایی و استخراج نکات ادبی؛
- شناسایی و استخراج نکات فکری؛
- نتیجه‌گیری و تعیین نوع

۱. خوانش شعر

خواندن دقیق متن، نخستین گام مؤثر در رویارویی با متون است؛

پیش از خوانش، نگاهی کلی به متن از آغاز تا انجام برای کشف لحن و آهنگ، ضروری است.

پس از شناسایی لحن مناسب با حال و هوای محتوای اثر، خواندن اتفاق می‌افتد.

پس لازم است تمام اثر، یک باره و بی‌گسست، خوانده شود تا درک ارتباط طولی و فهم محتوایی دچار اختلال نشود.

۲. شناسایی و استخراج نکات زبانی

پس از خوانش دقیق شعر، نکات برجسته قلمرو زبانی آن را شناسایی می‌کنیم؛

نکات برجسته قلمرو زبانی

- الف - معنی لغت
- ب - کاربرد تاریخی کلمات
- پ - نکات دستوری
- ت - سادگی زبان شعر
- ث - کاربرد کلمات عربی و غیر فارسی
- ج - کوتاهی و بلندی جملات
- چ - روابط معنایی (تناسب ، تضاد ، ترادف ، تضمن)

۳. شناسایی و استخراج نکات ادبی

- الف - مشخص کردن قالب شعر با توجه به جایگاه قافیه در مصراع‌ها
- ب - مشخص کردن آرایه‌های ادبی (کنایه ، تشبیه ، استعاره ، جناس و ...)

۴ - شناسایی و استخراج نکات فکری

مشخص کردن معنی و مفهوم شعر

۵ - نتیجه‌گیری و تعیین نوع: الف - حماسی   ب - تعلیمی   پ - غنایی   ت - داستانی و روایی و ...

بررسی نثر:

نکاتی را که در ارزیابی متن شعر به کار گرفته ایم، برای بررسی متن نثر نیز مورد توجه قرار می‌دهیم.

ابتدا با آرامش، متن را که به ما داده شده یک بار از نظر می‌گذرانیم. (چشم خوانی)

سپس به بررسی و تحلیل متن نثر می‌پردازیم .

برای استخراج نکات مهم بهتر است کاغذ و قلمتان را آماده کنید تا به موقع، واژه‌ها یا جمله‌های ویژه را نشانه‌گذاری و یادداشت نمایید.

www.my-dars.ir

دانش آموزان عزیز:

لطفا نمونه شعر و نثری را که در درس اول کتاب فنون آورده شده است ، به همراه توضیحات آن مطالعه کنید و به خاطر بسپارید .